

BOSNA I HERCEGOVINA 1941: NOVI POGLEDI

ZBORNİK RADOVA

POSEBNA IZDANJA

Knjiga 9

Izdavač:

Institut za istoriju, Sarajevo

Za izdavača:

Dr. Husnija Kamberović

Glavni i odgovorni urednik:

Dr. Husnija Kamberović

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

94(497.6)“1941”

BOSNA i Hercegovina 1941 : novi pogledi :
zbornik radova / [glavni i odgovorni urednik
Husnija Kamberović]. - Sarajevo : Institut za
istoriju, 2012. - 259 str. : ilustr. ; 25 cm. -
(Posebna izdanja / Institut za istoriju ; knj.
9)

Bibliografija i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-649-13-4

COBISS.BH-ID 19872006

BOSNA I HERCEGOVINA 1941: NOVI POGLEDI

ZBORNİK RADOVA

INSTITUT ZA ISTORIJU U SARAJEVU

Sarajevo, 2012.

*Štampanje Zbornika omogućeno je zahvaljujući finansijskoj podršci
Federalnog Ministarstva obrazovanja i nauke*

SADRŽAJ

PREDGOVOR (Husnija Kamberović)	7
• Seka Brkljača, BOSNA I HERCEGOVINA U PRVIM GODINAMA DRUGOG SVJETSKOG RATA OD 1939. DO 1941. GODINE	9
• Denis Bećirović, NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA I ISLAMSKA ZAJEDNICA U 1941. GODINI	31
• Nikica Barić, JEDAN DOKUMENT O DJELOVANJU POVJERENSTVA ZA ISPITIVANJE I USPOSTAVLJANJE JAVNOGA MIRA I PORETKA U VELIKIM ŽUPAMA KRBAVA I PSAT, SANA I LUKA, TE PLIVA I RAMA (STUDENI 1941. GODINE).....	51
• Sanja Gladanac, USPOSTAVA DRŽAVNOG ŠKOLSTVA U BiH 1941. GODINE	67
• Stjepan Matković, MILE BUDAK I NJEGOVE SPONE S BOSNOM I HERCEGOVINOM	97
• Sulejman Mulić, ZDRAVSTVENE PRILIKE U HERCEGOVINI TOKOM DRUGOG SVJETSKOG RATA S POSEBNIM OSVRTOM NA KONJIČKO PODRUČJE	115
• Azem Kožar, OSVRT NA HISTORIOGRAFSKU LITERATURU O BOSNI I HERCEGOVINI 1941. GODINE NASTALU OD 1990. DO 2010. GODINE	143

- Salkan Užičanin, MEMOARSKA LITERATURA
O TUZLI I OKOLINI U USTANKU 1941. GODINE 155
- Adnan Jahić, ZBIVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI 1941.
PREMA HRONICI MUSTAFE MULALIĆA 169
- Husnija Kamberović, BURA OKO 1941 – NA MARGINAMA
JEDNE POLEMIIKE 187
- Dženita Sarač Rujanac, MEĐA IZMEĐU NAS I NJIH 1941. GODINE.
IMAGINARNA GRANICA U FILMU *NOŽ* (1999) 197
- Sabina Ferhadbegović, USTANAK, NARODNOOSLOBODILAČKA
BORBA, BRATOUBILAČKI RAT: 1941. GODINA U FILMOVIMA
“MAJOR BAUK” I “GLUVI BARUT” 217
- Amra Čusto, USTANAK 1941: KREIRANJE
REVOLUCIONARNE TRADICIJE KROZ SPOMENIKE
NOB 233
- Alma Leka, GODINA 1941. NA FOTOGRAFIJAMA ZBIRKE
FOTOGRAFIJA HISTORIJSKOG MUZEJA BIH 249

PREDGOVOR

Institut za istoriju u Sarajevu je 23. i 24. juna 2011. u Konjicu i Mostaru organizirao naučnu konferenciju pod nazivom *Bosna i Hercegovina 1941: novi pogledi*. Cilj je bio iz današnje perspektive *progovoriti* o karakteru događaja u Bosni i Hercegovini 1941, pri čemu nismo htjeli našu pažnju fokusirati samo na pitanje ustanka u julu 1941, nego na ukupnost događaja koji su prethodili ustanku, ali i na naknadne interpretacije u historiografiji svih tih događaja. Mi smo dosad u našoj historiografiji imali nekoliko rasprava u vezi s tim, pri čemu je skup 1971. u Drvaru bio posebno važan. Također je napisano niz knjiga o događajima u Bosni i Hercegovini 1941, poput knjige Zdravka Antonića o ustanku u istočnoj Bosni, Dušana Lukača o ustanku u Bosanskoj krajini, Rasima Hurema o krizi NOP-a u istočnoj Bosni i tako dalje. Niz je objavljenih sjećanja i dokumenata o tome. U posljednje je vrijeme također nastalo niz knjiga, ali više u inozemstvu nego kod nas. Knjiga britanskog historičara Marka Atila Hoarea se posebno ističe ozbiljnošću pristupa i novim pogledima. Hoare, pišući o odnosima četnika i partizana u Bosni od 1941. do 1943, zastupa tezu da se antifašistički pokret u Bosni i Hercegovini pozivao na bosanskohercegovački, a ne jugoslavenski patriotizam. On pokazuje da su proglasi iz ljeta 1941. bili adresirani na “Radni narod Bosne i Hercegovine”, a ne na radnike Jugoslavije kao cjeline. Također se, prema njegovom mišljenju, u tim proglasima pozivaju svi Bosanci da se ujedine u zajedničkoj borbi protiv neprijatelja, karakterizirajući tu borbu kao nastavak borbe protiv pritiska koji je prema Bosni i Hercegovini vođen iz Beograda u međuratnom razdoblju. Hoare je analizirao sve proglase što ih je 1941. Pokrajinski komitet KPJ za Bosnu i Hercegovinu upućivao “Muslimanima, Hrvatima i Srbima Bosne i Hercegovine” u cilju njihove mobilizacije u borbu. Zaključio je da se mnogo više upotrebljavaju pojmovi “Bosna i Hercegovina”, “Bosanci i Hercegovci” nego Jugoslavija. Naravno, zaključio je Hoare, to ne znači da su bosanskohercegovački antifašisti držali ideju Bosne i Hercegovine iznad i protiv ideje

Jugoslavije; naprotiv, njihov model Jugoslavije upravo je takav u kojoj bi svaka jugoslavenska zemlja, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, mogla uživati cjelovitu slobodu. Ta bosanska orijentacija nije bila odvojena od Titovog modela. Naprotiv, Tito je precizno zahtijevao da se u Hrvatskoj akcenat stavlja na hrvatske teme, u Srbiji na srpske, u Makedoniji na makedonske, u Bosni i Hercegovine na bosanskohercegovačke i tako dalje.

Osim ove knjige, važno je spomenuti još jednu knjigu koja o događajima u Bosni i Hercegovini 1941. gleda iz jedne posve nove perspektive. Riječ je o knjizi švedskog povjesničara Tomislava Dulića, koji je na lokalnoj razini istraživao zločine u Bosni i Hercegovini 1941. godine. Ta je knjiga pokazala da bi generalizacije o događajima iz Drugog svjetskog rata, uključujući i događaje iz 1941, trebale ostati iza nas.

Ovim skupom, na kojemu je sudjelovao ograničeni broj učesnika, nismo željeli raspravljati o svim događanjima iz 1941., niti se fokusirati samo na ustanak. Nismo govorili niti o zločinima, nacionalnoj mobilizaciji i homogenizaciji, jer su ta pitanja već prilično dobro obrađena u našoj historiografiji. Nismo željeli revidirati povijest, nego samo otvoriti nove perspektive gledanja na događaje s početka Drugog svjetskog rata u Bosni i Hercegovini. Osnovne ocjene dosad izrečene u našoj historiografiji o karakteru događaja iz 1941. u Bosni i Hercegovini ostaju i nakon ove naše konferencije, ali smo pokazali da su mogući i novi pogledi temeljeni na novim dokumentima. Mada se više javno ne obilježava početak ustanka 27. jula, vrijeme je da se ukaže na to da je ustanak u Bosni i Hercegovini počeo i prije toga, ali je, prema svjedočenju Avde Hume, Milovan Đilas bio ključna osoba koja je insistirala na tome da se kao datum ustanka obilježava 27. juli, jer “ne možete vi u Bosni i Hercegovini biti prvi. Prva mora da bude Srbija”.¹ Ostaje zadaća naše historiografije da još jedanput temeljitije pretrese događanja u Hercegovini tokom juna i jula 1941. godine.

Na kraju, želimo zahvaliti Federalnom Ministarstvu obrazovanja i nauke koje je pomoglo da se ova konferencija održi.

Husnija Kamberović

¹ Magnetofonski snimak prve sjednice Odbora za obilježavanje 30-godišnjice ustanka naroda Bosne i Hercegovine, održane 18. marta 1971. godine u prostorijama Skupštine SRBiH.

POSEBNA IZDANJA
KNJIGA 9

***BOSNA I HERCEGOVINA 1941:
NOVI POGLEDI***

(ZBORNIK RADOVA)

Izdavač:

Institut za istoriju, Sarajevo
Alipašina 9, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.iis.unsa.ba

Za izdavača:

Prof. dr. Husnija Kamberović

Prijevod rezimea na engleski jezik:

Nermina Filipović

Dizajn i tehničko uređenje:

Tarik Jesenković

Štampa:

Štamparija Fojnica

Za štampariju:

Šehzija Buljina

Sarajevo, 2012.

ISBN 978-9958-649-13-4